

วิทยุชุมชนกับการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น

Community Radio and Local Political Development

เจริญ เพ็งมูล¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่ตำบลพระลับ ตำบลโคกสี และตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน ตั้งแต่วิกฤตการณ์ทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2551-2553 จวบจนปัจจุบัน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น ตัวแทนภาคประชาชน และสื่อมวลชนท้องถิ่น จำนวน 25 คน จากการศึกษาพบว่า วิทยุชุมชนในพื้นที่ศึกษามีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองระดับชาติและสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเป็นส่วนใหญ่ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ความตื่นตัวทางการเมืองสูง โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิการเลือกตั้งและเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมือง แม้ว่าสื่อวิทยุชุมชนยังไม่ได้มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและไม่มีการกระตุ้นให้เกิดการสานเสวนาในกลุ่มประชาชนที่มีทัศนคติและมุมมองทางการเมืองที่แตกต่างกันเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนอย่างยั่งยืน

Abstract

This article examines the roles of community radio in Pra-Larb, Kok-Sri, and Bueng-Niam subdistricts in Muang Khon Kaen district. These three (3) subdistricts have experienced a heightened level of political activism since the national political crisis that began in 2008. In this study, the researchers conduct in-depth interviews with 25 local politicians, local bureaucrats, citizen representatives, and local journalists.

This research finds that community radio stations in the three (3) subdistricts provides local citizens with information about national politics and essential constitutional rights and liberties. As a result, the local citizens have become politically active, especially in

¹ เจริญ เพ็งมูล (Charoen Pengmoon) ผู้ประกาศและรายงานข่าวชำนาญงาน สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น

terms of their voting behavior and participation in political protests. However, the community radio stations do not provide sufficient information on issues related to local governance. Neither do they make enough efforts to stimulate and support deliberative decision-making procedures, which can lead to sustainable conflict management solutions.

คำสำคัญ: สื่อวิทยุชุมชน ประชาธิปไตยท้องถิ่น สื่อสารมวลชน

Keywords: Community Radio, Local Democracy, Mass Communication

บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่มีความสามารถเข้าถึงประชาชนในเขตชนบทได้อย่างทั่วถึง (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542) ในขณะที่สื่ออื่น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์ สามารถเข้าถึงเฉพาะประชาชนในเขตชุมชนเมือง (ปาริสสา กาญจนกุล, 2549; พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ, 2550) ทั้งนี้เนื่องจากเครื่องมือรับวิทยุมีราคาไม่สูงมากนัก แม้ไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้ก็สามารถฟังวิทยุได้จากเครื่องรับประเภททรานซิสเตอร์ และยังสามารถนำติดตัวเคลื่อนย้ายไปได้ทุกหนทุกแห่ง

สื่อวิทยุชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองและการพัฒนาประเทศผ่านการถ่ายทอดความรู้หรือข่าวสารที่ง่าย ตรงไปตรงมาและกระชับแต่มีความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ โดยที่ผู้ฟังไม่จำเป็นต้องมีทักษะความรู้ทางการเมืองอย่างลึกซึ้งมาก่อน สื่อวิทยุชุมชนจึงมีความสำคัญในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประสานความคิดและสร้างความเชื่อถือศรัทธาทางการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2548) โดยมักพบว่าในประเทศกำลังพัฒนา หากเกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วยการปฏิวัติยึดอำนาจ จะมีการเข้ายึดสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีโทรทัศน์เป็นอันดับแรก (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) เนื่องจากเล็งเห็นว่าสถานีวิทยุเหล่านี้มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนและสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมกรอบวิถีคิดของประชาชนเพื่อเป็นการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองให้กับกลุ่มผู้มีอำนาจ

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมา จึงกล่าวได้ว่าสื่อวิทยุชุมชนมีบทบาทสำคัญในการชักนำความคิดของประชาชน (พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ, 2550) อีกทั้งยังสามารถช่วยเหลือหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ อาทิเช่น การรวบรวมรับสิ่งของบริจาคเพื่อจัดส่งให้แก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่ประสบภัยธรรมชาติ

ทั้งนี้ สื่อมวลชน (Mass Communication) ถือเป็นสถาบันที่สำคัญต่อสังคมอย่างมาก สถาบันหนึ่ง ในด้านการเมืองและการปกครอง ไม่ว่าสังคมนั้นจะปกครองด้วยระบบการเมืองแบบใดก็ตาม (กาญจนา แก้วเทพ, 2543; กิติมา สุรสินธิ, 2548) เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนมีผลต่อเสถียรภาพและความชอบธรรมของระบบการปกครองในสังคมนั้น (ปาริสสา กาญจนกุล, 2549) ด้วยเหตุดังกล่าว บทบาทของสื่อมวลชนจึงมักถูกจำกัดโดยผู้กุมอำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้กำหนดว่าสื่อมวลชน

จะต้องปฏิบัติหน้าที้อย่างไร เพื่อวัตถุประสงค์ใด และด้วยวิธีการอย่างไร (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ซึ่งหากเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ สื่อมวลชนก็จะถูกควบคุมอย่างเข้มงวดไม่สามารถดำเนินกิจกรรมของตนเองได้อย่างอิสระ ภาครัฐจะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างเสถียรภาพและความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลเองซึ่งตรงข้ามกับประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ซึ่งสื่อมวลชนมีอิสระในการดำเนินกิจการโดยที่ภาครัฐสามารถเข้าไปแทรกแซงการทำงานได้อย่างจำกัดสื่อมวลชนในระบอบเสรีประชาธิปไตยจึงมีลักษณะเป็นคล้ายกระจกเงาที่สะท้อนคุณภาพการทำงานของภาครัฐ (ผ่องพรรณ จงยศยิ่ง, 2547)

ในปัจจุบันการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นไปอย่างเสรีมากขึ้นอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนเองก็ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้และคุณภาพของตนเพื่อที่จะได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปลูกฝังให้ประชาชนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ด้วยการปลูกฝังความเคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่นและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและระเบียบข้อกฎหมายต่าง ๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2549; 2552) สื่อมวลชนจึงอยู่ในฐานะตัวกลางที่ทำให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและเกิดการรับรู้ข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการทางด้านการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ระบบการเมืองไทยประสบกับการเปลี่ยนผ่านจากระบบการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางไปเป็นการกระจายอำนาจ การปกครองสู่ท้องถิ่น ด้วยหลักปรัชญาที่ว่าชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกหลัก ในกระบวนการปฏิรูปประเทศไทย

สื่อสารมวลชนโดยเฉพาะสื่อวิทยุชุมชนซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนที่พำนักอาศัยในภูมิภาคที่ห่างไกลจากเขตตัวเมืองจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปภาครัฐไทยในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น โดยบทบาทดังกล่าวคือการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตย (กาญจนา แก้วเทพ, 2549; 2552) ด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่าสื่อวิทยุชุมชนคือผู้ควบคุมคุณภาพและความหมายของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเรื่องราวทางการเมือง (กิตติมา สุรสินธิ, 2548; เกริกชัย ธรรมลักขณา และคณะ, 2551) แต่อย่างไรก็ตาม การส่งต่อข้อมูล (Information Transmission) ไปสู่ภาคประชาชนของสื่อวิทยุชุมชนก็ยังถือว่าเป็นการสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) โดยมีหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มการเมืองเป็นผู้ส่งสาร สื่อวิทยุชุมชนเป็นตัวกลาง และประชาชนในท้องถิ่นที่ห่างไกลเป็นผู้รับสาร (กิตติมา สุรสินธิ, 2548)

อนึ่ง แม้ว่าการสื่อสารทางเดียวในลักษณะดังกล่าวจะเป็นปกติวิสัยของสื่อมวลชนซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญของภาครัฐในการปลูกฝังภาวะความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นเครื่องมือในการควบคุมความรู้สึกนึกคิดของประชาชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้กุมอำนาจรัฐ แต่ทว่าพลวัติของสังคมไทยในปัจจุบันที่มีสภาพเป็นสังคมพหุลักษณะ (Pluralistic Society) กำลังประสบกับกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากระบบธรรมาภิบาลแบบตัวแทน (Representative Governance) ไปเป็นระบบธรรมาภิบาล ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participative Governance) และระบบธรรมาภิบาลที่เน้นการสานเสวนาเพื่อหาทางออกร่วมกัน (Deliberative Governance) ในกระบวนการ

เปลี่ยนผ่านดังกล่าว ประชาชนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้รับข่าวสารหรือผู้ถูกปกครอง (The Governed) เป็นภาคีหุ้นส่วนสำคัญ (Key Stakeholder) ของระบบการเมืองการปกครองที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และมีความหมาย (เกริกชัย ธรรมลักขณา และคณะ, 2551) ด้วยพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมดังกล่าว จึงทำให้สื่อมวลชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้ให้ข้อมูลข่าวสารทางเดียวไปเป็นสื่อสาธารณะของสังคมอย่างแท้จริงโดยปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อนจากแวดวงธนาภิการเมือง (กาญจนา แก้วเทพ, 2548)

โดยในช่วงวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมที่ขยายวงความรุนแรงมานับตั้งแต่ พ.ศ. 2551-2553 มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เป็นที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสื่อวิทยุชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนในเขตพื้นที่ชนบทมีความตื่นตัวทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนมากมายหลายลักษณะที่เกี่ยวข้องไปถึงการเมืองระดับชาติ (ทรงยุทธ ต้นกัน, 2552; อุทัย ศรีสุริยสวัสดิ์, 2553) ในประเด็นดังกล่าว วรรณกรรมเกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการเมืองในอดีตที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชนในการให้ปลุกกระตือรือร้นกับสถานะความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติ แต่ทว่าก็ยังไม่พบคำอธิบายและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทและพลวัตของสื่อวิทยุชุมชนในพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในระดับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการกระจายอำนาจ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2549; จินตวิทย์ เกษมสุข, 2554) ดังเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับบทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในกระบวนการพัฒนาคุณภาพของการเมืองภาคประชาชนในระดับชุมชนท้องถิ่นว่าเป็นไป ในลักษณะใดและมีเนื้อหาสาระสำคัญใดบ้าง โดยคำตอบที่ได้จะช่วยสะท้อนพลวัตของการเมืองไทยในระดับท้องถิ่น และเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่อวิทยุชุมชนและการพัฒนาบทบาทของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากความเป็นมาและความสำคัญของโจทย์วิจัย คณะผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาลักษณะของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่สื่อวิทยุชุมชนเผยแพร่ไปยังประชาชนในเขตพื้นที่ชนบทซึ่งมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนในระดับสูง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชนในฐานะสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีคิดของประชาชนและต่อพัฒนาการของการเมืองการปกครองของประเทศไทยซึ่งในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรภาคส่วนอื่น

วิธีการวิจัย

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชาติได้บังเกิดแนวความคิดการปฏิรูปสังคมและประเทศไทย ที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาชนให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนองค์การของระบบการเมืองการปกครองแห่งระบอบประชาธิปไตย ในการนี้ เราไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของสื่อสารมวลชนได้ โดยเฉพาะสื่อวิทยุชุมชนซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดและวิถีชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนเมือง

หน่วยวิเคราะห์และประชากรกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้หน่วยวิเคราะห์คือผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อวิทยุชุมชน โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างหลักคือนักจัดรายการวิทยุชุมชนและอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อปม.ช.) ในเขตพื้นที่ตำบลพระลับ ตำบลโคกสี และตำบลบึงเนียม อ.เมืองขอนแก่น จ.ขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมของการเมืองภาคประชาชนในระดับที่สูงในช่วงวิกฤติการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติในระหว่างปี พ.ศ. 2551-2553 นอกเหนือจากประชากรกลุ่มตัวอย่างหลักแล้ว คณะผู้วิจัยยังทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและข้าราชการท้องถิ่น ตลอดจนตัวแทนภาคประชาชนซึ่งเป็นประธานชุมชนในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล การศึกษานี้จึงมีประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 25 คน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประเภทประชากรกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)
นักจัดรายการวิทยุชุมชน	8
อปม.ช.	4
ผู้บริหารและข้าราชการท้องถิ่น	6
ประธานชุมชน (ตัวแทนภาคประชาชน)	6
รวม	25

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจากประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม โดยคำถามในการสัมภาษณ์นั้นมีทั้งที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) ซึ่งทั้งหมดนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1. ลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่สื่อวิทยุชุมชนเผยแพร่ไปยังประชาชน ประเด็นคำถามนี้ เป็นแบบตรวจสอบรายการโดยคณะผู้วิจัยสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างว่าข้อมูลที่สื่อวิทยุชุมชนเผยแพร่ ไปยังประชาชนเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นใดบ้าง อาทิเช่น สิทธิในการเลือกตั้ง เสรีภาพในการชุมนุมทางการเมือง นโยบายรัฐบาล การเมืองระดับชาติ การเมืองท้องถิ่น เป็นต้น โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนสามารถเลือกคำตอบได้มากกว่า 1 รายการ

2. การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชน ประเด็นนี้เป็นประเด็นคำถามปลายเปิดที่คณะผู้วิจัยต้องการทราบถึงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร แหล่งที่มาของเงินทุนสนับสนุน และเครื่องมือที่สื่อวิทยุชุมชนใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

3. บทบาทที่พึงประสงค์ของสื่อวิทยุชุมชนในกระบวนการเสริมสร้างคุณภาพของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เป็นประเด็นคำถามปลายเปิดที่ให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสื่อวิทยุชุมชนในสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมและระบบการเมืองการปกครองของไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ในการวิเคราะห์บทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ 3 ตำบลของ อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยคณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์และนำเสนอลักษณะข้อมูลข่าวสารที่สื่อวิทยุชุมชนสื่อสารไปยังภาคประชาชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้แบบตรวจสอบรายการในรูปแบบร้อยละ (Percentage) นอกเหนือจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ประมวลข้อมูลการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชน ณ ปัจจุบันและบทบาทที่พึงประสงค์ของสื่อวิทยุชุมชน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นซึ่งได้จากประเด็นคำถามแบบปลายเปิด โดยนำเสนอผลวิเคราะห์ดังกล่าวในรูปแบบพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 และ 3 เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรในภาคส่วนอื่น ๆ ในบริบทการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

สื่อวิทยุชุมชนถือได้ว่าเป็นสื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตต่อประชาชนในเขตพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ลักษณะและคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุชุมชน ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชนในฐานะตัวกลางระหว่างภาครัฐและประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย

ลักษณะข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุชุมชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่การศึกษา 3 ตำบลโดยมีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบตรวจสอบรายการนั้น ประชากรกลุ่มตัวอย่างทุกคน (ร้อยละ 100) รายงานว่าสื่อวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่ 3 ตำบลมุ่งเน้นเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมือง นโยบายรัฐบาล ช่าวบ้านเทิง และปัญหาการเมืองระดับชาติ กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ให้ทรรศนะว่าสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่ของตนนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้ง (ร้อยละ 92) และเรื่องราวร้องเรียน-ร้องทุกข์ต่าง ๆ (ร้อยละ 88)

ตารางที่ 2 ลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารผ่านวิทยุชุมชนในมุมมองของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของข้อมูลข่าวสาร	ความถี่ (ร้อยละ*)
เสรีภาพในการชุมนุมทางการเมือง	25 (100)
นโยบายรัฐบาล	25 (100)
ข่าวบันเทิง	25 (100)
ปัญหาการเมืองระดับชาติ	25 (100)
สิทธิในการเลือกตั้ง	23 (92)
เรื่องราวร้องทุกข์	22 (88)
การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	15 (60)
ความขัดแย้งของการเมืองท้องถิ่น	10 (40)
กิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่	5 (20)
สิทธิอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิในการลงชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมาย	5 (20)

หมายเหตุ: * ค่าร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เลือกข้อมูลข่าวสารลักษณะนั้น ต่อ
จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (จำนวน 25 คน)

แม้ข้อมูลในตารางที่ 2 จะเป็นเพียงการรายงานผลการสำรวจทัศนคติของประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรณีศึกษา แต่ก็แสดงให้เห็นลักษณะที่ชัดเจนของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการเผยแพร่ไปสู่ภาคประชาชนผ่านสื่อวิทยุชุมชน โดยส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระดับชาติ นโยบายรัฐบาล และสิทธิเสรีภาพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาการเมืองระดับชาติ ในขณะที่ประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น กิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประเด็นสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ด้านอื่น ที่นอกเหนือไปจากสิทธิการเลือกตั้งและเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมือง กลับไม่ได้รับการนำเสนอและเผยแพร่โดยสื่อวิทยุชุมชนสู่ประชาชนในพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 3 ตำบล โดยพบว่ามียุทธศาสตร์เพียงร้อยละ 40 ที่รายงานว่าสื่อวิทยุชุมชนมีการนำเสนอปัญหาการเมืองในระดับท้องถิ่น และมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และสิทธิเสรีภาพอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญจากสื่อวิทยุชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยต้องกลับมาพิจารณาถึงความเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนในเขตพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมากน้อยอย่างไรกับการปกครองท้องถิ่นซึ่งถือเป็นระดับการปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตกับประชาชนมากที่สุด และจากข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ทำให้เราสามารถอนุมานได้ว่า สื่อวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่กรณีศึกษายังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นให้แก่ประชาชนอย่างเต็มที่ แต่กลับมุ่งเน้นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระดับชาติมากกว่า

ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญผ่านสื่อวิทยุชุมชน ซึ่งตามที่ กาญจนา แก้วเทพ (2548) และ เกริกชัย ธรรมลักขณา และคณะ (2551) ได้ให้ทรงเสนอไว้ว่า

สื่อสารมวลชนในปัจจุบัน “ควร” นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพเพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีความหมาย ซึ่ง “การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)” ที่มีความหมายนั้นจำเป็นต้องครอบคลุมทั้งเรื่องการเลือกตั้ง การชุมนุมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะการลงชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมาย ตลอดจนการร่วมลงชื่อเพื่อถอดถอน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งจากข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของพลเมืองนอกเหนือไปจากสิทธิในการเลือกตั้งและเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองนั้นยังไม่ได้รับการนำเสนอและเผยแพร่ไปสู่ภาคประชาชนมากเท่าที่ควร

การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชนในบริบทการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น การศึกษาในประเด็นนี้จะแยกประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ รูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของวิทยุชุมชน แหล่งเงินทุนสนับสนุนการดำเนินการของวิทยุชุมชน และเครื่องมือสื่อสารของสื่อวิทยุชุมชน

สำหรับประเด็นรูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อวิทยุชุมชนนั้น ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่าสื่อวิทยุชุมชนยังคงใช้รูปแบบการบรรยายข่าวมากกว่ารูปแบบการเสนออื่น โดยผู้จัดรายการวิทยุชุมชนจะเลือกเอาข่าวสารต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาประมวล แล้วอ่านบรรยายให้แก่ประชาชนผู้รับสารได้รับฟัง สำหรับการคัดเลือกข่าวสารนั้นผู้จัดรายการจะคำนึงถึง กลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นกลุ่มผู้ฟังประจำของคลื่นความถี่ โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ฟังที่มีความนิยมในพรรคเพื่อไทยและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.)

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่าสื่อวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษา 3 ตำบลได้รับเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินงานจาก 2 แหล่งใหญ่ คือ เงินทุนส่วนตัวและเงินทุนจากนักการเมืองในเขตพื้นที่ อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยร้อยละ 72 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ให้ทรรศนะไว้ว่า กรณีสื่อวิทยุชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกลุ่มการเมืองและพรรคการเมือง แหล่งเงินทุนสนับสนุนสื่อวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษานั้นมาจากนักการเมืองในพื้นที่ จ.ขอนแก่นเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ไปยังประชาชนในพื้นที่จึงเป็นไปในลักษณะที่ตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองของนักการเมืองเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านสื่อวิทยุชุมชนที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้ว กล่าวคือ เมื่อสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่การศึกษาได้รับทุนสนับสนุนจากนักการเมืองและพรรคการเมืองเป็นส่วนใหญ่ ก็ย่อมต้องมีการนำเสนอข้อมูลที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฐานคะแนนเสียงของนักการเมืองและพรรคการเมืองนั้น อาทิเช่น นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล และพรรคร่วมรัฐบาล ความชอบธรรมของการชุมนุมทางการเมืองที่มาจากการตอกย้ำเสรีภาพการชุมนุมทางการเมืองของประชาชน ตลอดจนสิทธิในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

และเมื่อพิจารณาวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ยกระดับไปเป็นความรุนแรงทางการเมืองในระหว่างปีพ.ศ. 2551-2553 ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสื่อวิทยุชุมชนได้ก่อให้เกิด ความตื่นตัวของประชาชนต่อประเด็นการเมืองระดับชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อวิทยุชุมชนนั้นมีต้นทุนเครื่องมือสื่อสารและการบริหารที่ต่ำกว่าต้นทุนของสื่อชนิดอื่น โดยจาก การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชน

และ อปม.ช. พบว่าในปัจจุบันระบบกระจายเสียงระบบ Amplitude Modulation (AM) และระบบ Frequency Modulation (FM) มีคุณภาพเสียงที่ชัดเจนและบริหารจัดการได้ง่ายขึ้นกว่าในอดีต ทำให้เกิดสถานีวิทยุชุมชนขึ้นมากมายและได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของกลุ่มการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองในพื้นที่ในการเข้าถึงประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

ข้อมูลใน 3 ประเด็นย่อยของการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชนแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างตัวสื่อวิทยุชุมชนกับแวดวงการเมืองในระดับชาติ (ตารางที่ 3) เริ่มจากรูปแบบการนำเสนอข้อมูล ที่มีลักษณะเป็นการบรรยายความเป็นไปของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองระดับชาติ และแม้กระทั่งแหล่งเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินงานของสื่อวิทยุชุมชนก็ยังมีที่มาสำคัญจากกลุ่มก้อนทางการเมืองในพื้นที่ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับการเมืองระดับชาติ และด้วยต้นทุนเครื่องมือสื่อสารและต้นทุนการบริหารที่ต่ำทำให้สื่อวิทยุชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองระดับชาติเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในเขตพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 3 ตำบล

ตารางที่ 3 สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษา

ประเด็น	รายละเอียด
รูปแบบการนำเสนอข้อมูล	■ บรรยายความ ■ มีการเลือกข่าวสารสำหรับผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม
แหล่งที่มาของเงินทุนสนับสนุน	■ มี 2 แหล่งที่มา คือ เงินทุนส่วนตัว และเงินทุนของนักการเมืองระดับชาติ ■ ร้อยละ 72 ของกลุ่มตัวอย่างกล่าวว่าวิทยุชุมชนในพื้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองระดับชาติ
เครื่องมือสื่อสารและการบริหาร	■ มีทั้งแบบ AM และ FM ■ สื่อวิทยุชุมชนมีต้นทุนของเครื่องมือสื่อสารและต้นทุนในการบริหารที่ต่ำกว่าสื่อชนิดอื่น ■ เนื่องจากต้นทุนที่ต่ำทำให้วิทยุชุมชนเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในเขตพื้นที่กรณีศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

บทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนอื่นในสังคม ความยั่งยืนของโครงสร้างการเมืองการปกครองรูปแบบใหม่ภายหลังจากการปฏิรูปภาครัฐขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการเชื่อมประสานทุกภาคส่วนในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูป ทั้งนี้ การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนถือเป็นกระบวนการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในประเทศไทยให้เป็นไปตามหลักการความเป็น

อิสระในการบริหารจัดการตนเองของชุมชน ประเด็นที่สำคัญคือ สื่อมวลชนในฐานะตัวกลางในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองการปกครองไปยังภาคประชาชนนั้นจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและวิธีการทำงานของตนให้เป็นไปในทิศทางใดจึงจะนับเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยพบว่าในทัศนะของตัวแทนผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และตัวแทนภาคประชาชนต่างเห็นพ้องต้องกันว่าสื่อมวลชนเป็นตัวกลางที่สำคัญในการเชื่อมประสานทุกภาคส่วนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูปโครงสร้างการเมือง การปกครองของประเทศ โดยเฉพาะในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฟันเฟืองหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ โดยตัวแทนภาคประชาชนทุกคนที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ต่างมีทรรศนะว่า นอกเหนือไปจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่ที่ห่างไกลจากเขตเมือง จำเป็นต้องส่งเสริมให้มีโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสานเสวนาเพื่อเชื่อมประสานแนวความคิดทางการเมืองที่หลากหลายหรือขัดแย้งกัน ในการนี้ตัวแทนผู้บริหารท้องถิ่นและตัวแทนภาคประชาชนล้วนมีทรรศนะที่ตรงกันว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นไปเพื่อเชื่อมประสานทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างกันนั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมและค่านิยมในการทำงานร่วมกันของประชาชน ซึ่งค่านิยมและวัฒนธรรมดังกล่าวก็คือรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

จากที่ได้กล่าวมาจะสังเกตได้ว่าตัวแทนภาคประชาชนและผู้บริหารท้องถิ่นต่างกล่าวถึงบทบาทของสื่อวิทยุชุมชนในการเป็น “ตัวกลาง” ที่คอยเชื่อมประสานหลากหลายภาคส่วนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทั้งนี้ ประเด็นคำถามที่เกิดขึ้นคือ บทบาท “ตัวกลาง” ดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ในบริบทการเมืองและสังคมไทยในปัจจุบัน และบทบาทดังกล่าวต้องประกอบไปด้วยรายละเอียดอะไรบ้าง

ในประเด็นทั้งสองนั้น กลุ่มตัวอย่างนักจัดรายการวิทยุชุมชนและ อบม. ช. ได้เสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของสื่อวิทยุชุมชนไว้ว่า สื่อวิทยุชุมชนจำเป็นต้องมีการพัฒนาวิธีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ตรงไปตรงมา มีความเป็นกลางมากขึ้น และต้องไม่เสนอข่าวสารที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองใดมากเกินไป นอกจากนี้ สื่อมวลชนในชุมชนยังสามารถแสดงบทบาทการเป็น “ตัวกลาง” ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่าในอดีต ด้วยการขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการชุมชนและการให้บริการสาธารณะด้านต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งส่งผลให้ระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง ทั้งนี้ ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของระบอบประชาธิปไตย โดยความรู้ของประชาชนนั้นจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสื่อกลางที่ช่วย

นำเอาข้อมูล ทั้งที่เป็นข่าวสารบ้านเมือง และข้อมูลเกี่ยวกับสถิติเศรษฐกิจต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ มาเสนอให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปได้รับทราบ

สำหรับในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศไทย สื่อกลางระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกชนชั้นก็คือ สื่อวิทยุชุมชน ด้วยเพราะมีต้นทุนในการบริหารและต้นทุนเครื่องมือและอุปกรณ์ ที่ต่ำกว่าสื่อชนิดอื่นทำให้สื่อวิทยุชุมชนเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ในขณะที่เครื่องวิทยุรับสัญญาณก็มีราคาที่ไม่สูงมากและสามารถพกพาได้อย่างสะดวกสบาย จึงถือได้ว่าวิทยุชุมชนเป็นสื่อที่ชาวบ้านในพื้นที่ห่างไกลคุ้นเคย

จากการศึกษาลักษณะข้อมูลที่ผ่านมาการเผยแพร่กระจายข่าวสารโดยสื่อวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลบึงเนียม โครสี และพระลับ อ.เมือง จ.ขอนแก่น คณะผู้วิจัยพบว่ารายการต่าง ๆ ของสื่อวิทยุชุมชน มุ่งเน้นไปที่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองระดับชาติ นโยบายรัฐบาล ข่าวสารบันเทิง และสถิติเศรษฐกิจ ตามรัฐธรรมนูญเพียงบางส่วน โดยเฉพาะสถิติในการเลือกตั้งและเศรษฐกิจในการชุมนุมทางการเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองระดับชาติในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551-2553 แต่ทว่าข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นและสถิติเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ กลับไม่ได้มีความสำคัญจากสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่การศึกษา

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว แม้สื่อวิทยุชุมชนจะก่อให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองภาคประชาชน โดยเฉพาะในด้านสิทธิการเลือกตั้ง แต่กระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากความตื่นตัวดังกล่าว ก็ไม่ได้ดำเนินไปในทิศทางที่ช่วยส่งเสริมการเมืองการปกครองในระดับชุมชนท้องถิ่น

และเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ก็พบว่ารายละเอียดในเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่การศึกษาทั้ง 3 ตำบล กล่าวคือ ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนนั้น ผู้จัดรายการประจำสถานีวิทยุชุมชนใช้วิธีการเลือกข้อมูลข่าวสารสำหรับผู้ฟังเฉพาะกลุ่มมากกว่าที่จะนำเสนอข้อมูลที่ครบทุกมิติ รวมทั้งวิธีการในการส่งสาร ส่วนใหญ่ยังเป็นในลักษณะบรรยายความ โดยไม่มีรูปแบบการถกเถียงเสวนาเพื่อให้เกิดการถกเถียงทางความคิดที่ปราศจากอคติทางการเมือง

นอกเหนือไปจากลักษณะการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่ครอบคลุมทุกมิติของปัญหาแล้ว ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานของสื่อวิทยุชุมชนก็ยังสามารถเป็นตัวอธิบายความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่การศึกษาและการเมืองระดับชาติ โดยคณะผู้วิจัยพบว่าแหล่งที่มาของเงินทุนสนับสนุนสื่อวิทยุชุมชนมีอยู่ทั้งสิ้น 2 ช่องทาง คือ เงินทุนส่วนตัว และเงินทุนจากนักการเมืองในพื้นที่ แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว สื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่การศึกษาได้รับเงินทุนสนับสนุนจากกลุ่มการเมืองในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มการเมืองเหล่านี้มีสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับพรรคการเมืองระดับประเทศ

ทั้งนี้ ด้วยต้นทุนของเครื่องส่งและรับสัญญาณวิทยุที่ต่ำกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ ทำให้การเข้าถึงประชาชน ในเขตพื้นที่ชนบทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อิทธิพลของการเมืองระดับชาติจึงสามารถแทรกซึมไปยังทุกอณูของสังคมชนบท กระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนและความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่การศึกษาจึงเป็นไปตามกระแสความขัดแย้งทางการเมืองในระดับประเทศ มากกว่าจะเป็นไปในทิศทางที่ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

และอีกประการสำคัญ คือ วิธีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อวิทยุชุมชนในปัจจุบันที่ถึงแม้จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถทำหน้าที่ในการลดความขัดแย้งภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทฤษฎีของกรุปตัวอย่างประชากร บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอในการช่วยส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน สื่อมวลชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้ส่งสาร (หรือแปลงสาร) ไปเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านทัศนคติและอุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อให้เกิดความสมานสามัคคีของประชาชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับสื่อวิทยุชุมชนโดยเฉพาะผู้จัดรายการและ อปม.ช. จำเป็นต้องมีการเพิ่มบทบาทของตนใน การเป็นผู้ประสานไกล่เกลี่ยความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นภายในชุมชน นอกเหนือไปจากบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในชุมชน
2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน อาทิเช่น กรมประชาสัมพันธ์ จำเป็นต้องเข้มงวดกับวิธีการและลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านสื่อวิทยุชุมชน ไม่ให้มีเนื้อหาที่เป็นไปในเชิงปลุกระดมหรือสร้างความเกลียดชังให้เกิดขึ้นในสังคม
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจพิจารณาจัดรายการวิทยุชุมชนของตนเองขึ้น และใช้ช่องทางดังกล่าวในการสื่อสารกับภาคประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กร ตลอดจนเพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในชุมชนท้องถิ่น
4. ควรมีการศึกษาในเชิงลึกประเด็นเกี่ยวกับเม็ดเงินสนับสนุนการดำเนินงานของสื่อวิทยุชุมชนในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันที่มาจากกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองระดับชาติ และจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดการควบคุมการสนับสนุนสื่อวิทยุชุมชนของพรรคการเมืองระดับชาติให้มีความเหมาะสมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา สุรสินธิ. (2548). ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- เกริกชัย ธรรมลักษณ์ และคณะ. (2551). *อิทธิพลทางสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนและการรับรู้ทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภูมิภาคตะวันตก (หมู่บ้านจอมบึง, นครปฐม, กาญจนบุรี, เพชรบุรี)*. ราชบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2542). *การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. นครปฐม. ราชภัฏนครปฐม.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ก้าวต่อไปของการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาชุมชน. (2548). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- จินตวิทย์ เกษมสุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์ (1991).
- ทรงยุทธ ต้นวัน. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างกาเปิดรับสื่อมวลชน ความรู้ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพังโคน อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปาริสสา กาญจนกุล. (2549). บทบาทของสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาการบริหารราชการแบบซีอีโอ ของจังหวัดเชียงใหม่.
- ผ่องพรรณ จงยศยิ่ง. (2547). ความสัมพันธ์เชิงการเมืองระหว่างสื่อมวลชนกับนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ. (2550). การศึกษาอิทธิพลของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ทำให้ประชาชนตำบลท่าขอนยาง เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากดั้งเดิม: อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). การสื่อสารเพื่อการพัฒนา: พัฒนาการ แนวคิดสภาพการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สื่อเล็ก ๆ ที่นำไปใช้ในงานพัฒนา. (2552). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สื่อสารเพื่อโลกสวย: บทเรียนจากการสื่อสารเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน. (2549). กรุงเทพฯ: เซเว่นพริ้นติ้ง.
- อุทัย ศรีสุริยสวัสดิ์. (2553). บทบาทของวิทยุชุมชนในจังหวัดกำแพงเพชรที่ส่งผลทางการเมือง. การศึกษาอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.